УДК 321.01+323.1
DOI https://doi.org/10.32782/2307-7778/2026.2.10

Роман КОРШУК
кандидат політичних наук, науковий співробітник Науково-дослідного відділу проблем гуманітарної політики Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України,
просп. Повітряних сил, 30, м. Київ, Україна, 03168 (dekalog@ukr.net)

Roman KORSHUK
Candidate of Political Sciences, Research Fellow Department of Humanitarian Policy Issues Research Center for Humanitarian Issues of the Armed Forces of Ukraine,
30 Povitrianykh syl Ave., Kyiv, Ukraine, 03168 (dekalog@ukr.net)

ORCID: http://orcid.org/0000-0001-7368-3963

РІЗНОВИДИ НАЦІОНАЛЬНОГО МІФУ

Анотація. Мета статті *полягає в аналізі різновидів феномену національного міфу, ролі міфів у формуванні уявлень про походження нації, її сутність, особливості та відмінності від інших націй, призначення (місія) нації у світовій історії, окресленні сутності найбільш поширених національних міфів на прикладі окремих народів Європи, Азії та Північної Америки.* ***Методологія дослідження*** *ґрунтується на використанні системного, структурно-функціонального, порівняльного методів та методу каузального аналізу. За допомогою системного методу національний міф та його складники (міфологеми) розглядаються як цілісний феномен, що функціонує у межах ширшого середовища – нації та національної свідомості. Структурно-функціональний метод використовується для аналізу ролі національних міфів у формуванні нації. Використання порівняльного методу дало змогу здійснити порівняльний аналіз різновидів національних міфів в окремих народів Європи, Азії та Північної Америки. Метод каузального аналізу дав змогу розкрити конкретно-історичні обставини формування національних міфів в окремих країнах.* ***Наукова новизна*** *полягає у комплексному аналізі найбільш поширених національних міфів: міфу про походження, міфу про обраність, міфу про «священну територію», міфу національного відродження, міфу про «батька нації», міфу про національного героя, міфу про націю-жертву, міфу про націю-героя, їх взаємозв'язку, спільних та відмінних рис в окремих народів.* ***Висновки.*** *У сучасному світі національні міфи є важливим політичним ресурсом та засобом ідеологічної боротьби. Водночас навряд чи варто розглядати національні міфи лише як засіб маніпулювання масами. Національні міфи обґрунтовують, легітимізують існуючий лад національних держав, інтегрують суспільство, виконують терапевтичну функцію, спонукають народ до нових звершень. Таким чином, у процесах націотворення національні міфи відграють одну з провідних ролей.*

Ключові слова: *міф, нація, національний міф, націоналістичний міф, походження, обраність, «священна територія», національне відродження, «батько нації», національний герой, нація-жертва, нація-герой.*

VARIETIES OF NATIONAL MYTH

Abstract. The purpose *of the article is to analyze the varieties of the national myth phenomenon, the role of myths in shaping perceptions of a nation's origin, its essence, specific features, and differences from other nations, as well as its mission in world history, and to outline the essence of the most widespread national myths using the examples of individual nations in Europe, Asia, and North America.* ***The research methodology*** *is based on systemic, structural-functional, and comparative methods, as well as the method of causal analysis. By means of the systemic method, the national myth and its components (mythemes) are examined as an integral phenomenon functioning within a broader environment, namely the nation and national consciousness. The structural-functional method is employed to analyze the role of national myths in nation-building. The comparative method enables a comparative analysis of varieties of national myths among individual peoples of Europe, Asia, and North America. The method of causal analysis makes it possible to reveal the*

concrete historical circumstances of the formation of national myths in particular countries. The scientific novelty lies in a comprehensive analysis of the most widespread national myths – the myth of origin, the myth of chosenness, the myth of the «sacred territory», the myth of national revival, the myth of the «father of the nation», the myth of the national hero, the myth of the victim-nation, and the myth of the hero-nation – along with their interrelation, commonalities, and differences across various peoples. ***Conclusions.*** *In the contemporary world, national myths serve as an important political resource and a tool of ideological struggle. At the same time, national myths should hardly be viewed merely as a means of mass manipulation. They justify and legitimize the existing order of nation-states, integrate society, perform a therapeutic function, and inspire people to new achievements. Thus, national myths play a leading role in nation-building processes.*

Key words: *myth, nation, national myth, nationalist myth, origin, chosenness, «sacred territory», national revival, «father of the nation», national hero, victim-nation, hero-nation.*

Постановка проблеми. У масовій свідомості міф, як правило, протиставляється правді та асоціюється зі словом «брехня». Водночас подібне твердження занадто спрощує дійсність. Міф не є синонімом неправди, а виступає специфічною формою освоєння дійсності. Особливостями висвітлення міфом дійсності є спрощення картини світу, сприйняття на віру, бінарне протиставлення (свій/чужий, добро/зло) тощо. Саме у цьому полягає привабливість міфів, адже спрощена інтерпретація (чорно-білий світ), яка не аналізується критично, а сприймається на віру, скоріше завойовує уми мас, аніж гірка різнокольорова правда. Простіше кажучи, міф дає прості відповіді на складні питання. Людська свідомість за своєю природою набагато простіше сприймає прості відповіді, що виступає запорукою тріумфу міфів. На відміну від архаїчних міфів, що формувалися шляхом міфотворення – формування міфу, незалежного від безпосереднього впливу соціальних суб'єктів, сучасні міфи, як правило, формуються шляхом свідомої міфотворчості з певною чітко задуманою метою.

Епоха націй та національних держав потребувала формування національних міфів, здатних пояснити феномен нації. За аналогією з архаїчними міфами, що пояснювали будову всесвіту, національні міфи пояснюють походження та сутність нації, її особливості, призначення тощо. Як і абсолютна більшість сучасних міфів, національні міфи формуються переважно шляхом цілеспрямованої міфотворчості, а не міфотворення.

Мета статті полягає в аналізі різновидів феномену національного міфу, ролі міфів у формуванні уявлень про походження нації, її сутність, особливості та відмінності від інших націй, призначення (місія) нації у світовій історії тощо, виокремленні найбільш поширених національних міфів на прикладі окремих народів Європи, Азії та Північної Америки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний український дослідник Д. Судин визначає національний міф як «смислове поле, що в ньому утворюються та відтворюються уявлення членів нації про її минуле, які мають сакральний характер» [9]. В Енциклопедії сучасної України міф національний визначається як «розповідь, анонімне оповідання, у якому в символічній формі подані певні події, що мали місце в історії різних народів, особливо на початковій фазі їхнього етнічного розвитку» [5]. Перелік подібних визначень можна було б продовжити, однак предметом даного дослідження є аналіз різновидів національних міфів, а не власне поняття «національний міф» у трактуванні дослідників. У контексті дослідження національний міф визначається як специфічний спосіб пояснення різноманітних аспектів національної (етнічної) дійсності, певних історичних подій, пов'язаних із нацією, особливістю якого є спрощення уявлень про дійсність, запровадження бінарних опозицій (свій/чужий, добро/зло), сприйняття на віру, емоційність тощо.

У наукових дослідженнях терміни «національний міф» та «націоналістичний міф» іноді використовуються як синоніми. Це пов'язано з трактуванням терміна «націоналізм», зокрема з підходом, згідно з яким націоналізм розуміється як «увесь процес формування та утвердження

націй або національних держав» [6, с. 80]. Серед п'яти основних підходів до трактування феномена націоналізму даний підхід, на думку британського дослідника Е. Сміта, є найбільш широким, що охоплює усі інші підходи: націоналізм як національна свідомість, націоналізм як мова та символізм нації, націоналізм як ідеологія та націоналізм як політичних рух.

Особливістю національного міфу є спирання на історію і водночас її інтерпретація в інтересах власної нації. Історія виступає базисом формування національних міфів, без історії національний міф утрачає власний сенс: «У модерну епоху, тобто в епоху націотворення, відбувається легітимізація національного міфу: тут важливу роль відіграє історія, яка дає «наукове обґрунтування» міфові. Національний міф стає тотожним історичному» [2, с. 150]. У переважній більшості випадків творцями національних міфів, іноді навіть попри власне бажання, виступають саме історики.

У кожній національній міфології є набір тих чи інших міфів, перелік яких можна назвати класичним. Серед таких національних міфів найбільш поширеними є: міф про походження, міф про обраність, міф про «священну територію», міф національного відродження, міф про «батька нації», міф про національного героя, міф про націю-жертву, міф про націю-героя тощо.

Міф про походження поряд із міфом про обраність виступає своєрідним базисом національної міфології, адже від їхнього змісту відштовхується більшість інших міфів. Сутність міфу про походження – усвідомлення та наголос на древності свого народу, його першості порівняно з іншими, особливо сусідніми народами, акцент на божественному (обраному) походженні, прив'язка походження та історії до певного древнього народу, метою якої є наголос не лише на древності своєї нації, а й на тяглості та неперервності її національної історії і культури тощо. Прикладами подібних міфів виступають: ведення родоводу сучасних євреїв від праотця Авраама; міф про походження англійців від тринадцятого загубленого коліна Ізраїлю; наголос на походженні поляків від древніх сарматів («шляхетський сарматизм»); ототожнення сучасних французів із древніми галлами, італійців – із римлянами, українців – як мінімум із Київською Руссю, як максимум – із древніми трипільцями тощо.

Доволі цікавим прикладом подібної міфотворчості є японська версія. Японія розглядається як божественна країна, а японські імператори виступають не лише нащадками богів, а й утіленням божественної волі. Японський імператор – це не лише Син Неба, який отримує Мандат Неба, він виступає уособленням самого Неба, яке дає йому мандат. На основі цього міфу в першій половині XIX ст. була сформована офіційна ідеологічна доктрина кокутай, згідно з якою Японія розглядається як органічна єдність трьох рівнів: перший рівень – боги камі та імператор; другий рівень – японська нація як нащадки богів; третій рівень – японські острови як результат творіння богів.

Міф про обраність ґрунтується на ідеї унікальності певної нації, її богообраності, національній ролі (місії) у світовій історії тощо. Даний міф, як правило, органічно пов'язаний із міфом про походження, адже виняткове походження визначає особливу долю народу, безпосередньо впливає на його призначення (місію) в історії людства. Серед найбільш відомих прикладів подібного міфу варто згадати: міф про євреїв як народ, що уклав договір із Богом; французький народ як носій універсальних цінностей Великої французької революції; англійців з їхньою місією поширення цивілізації («тягар білої людини»); місію чехів як своєрідного мосту між слов'янською та німецькою культурами, між Сходом і Заходом Європи загалом; Польщу як «щита Європи» від східних варварів тощо.

Міф про обраність, як правило, виступає основою національного відродження, стає обґрунтуванням національної боротьби за незалежність та єдність нації. Особливо яскраво подібні риси виявилися у XVIII–XIX ст. в Італії та Німеччині. Один з ідеологів італійського Рісорджименто Дж. Мацціні вказував на особливу роль майбутньої об'єднаної Італії у світовій

історії: «Ваша країна є знаком місії, яку дав вам Бог, аби ви її здійснили у складі людства» [4, с. 59]. Утіленням цієї місії має бути побудова «третього Риму» – «Риму народу», що прийде на зміну двом попереднім епохах – «Риму цезарів» та «Риму пап».

У Німеччині ідея особливої ролі німців (германців) у Європі набула поширення завдяки працям інтелектуальної еліти. На думку Й.-Г. Гердера, германські племена не лише знищили Римську імперію і розселилися на її землях, а й століттями забезпечували оборону Європи від азійських завойовників: гуннів, угорців, монголів, турків тощо. Саме завдяки германським народам, насамперед німцям, їхнім стійкості та мужності сформувалася сучасна Європа. Дану ідею творчо розвинув Й. Г. Фіхте, який уважав, що німці (у широкому розумінні германські народи) творчо поєднали створений у стародавній Європі (Римська імперія) громадський порядок з істинною релігією (християнство), що виникла в древній Азії. Мислитель зазначав, що «німці та інші народи їхніх поглядів у світовій історії перемогли тому, що їх надихало вічне» [10, с. 54]. Дане поєднання, сформоване на основі вічної істини, дало німцям змогу сформувати у собі та для себе сучасний новий час.

На цілком новий щабель подібні погляди виводив Г. В. Ф. Гегель. Германський світ є кінцевим результатом розвитку світової історії як історії розгортання свободи. У східній деспотії вільний лише один (деспот), грецький та римський світи знали свободу лише кількох, натомість германський світ уперше усвідомлює, що вільні всі. Зародки цієї свободи виникли ще у германських лісах, однак остаточно усвідомлення здійснення свободи сформувалося під впливом християнства. Германські народи дійшли у християнстві до свідомості, що людина як така є вільною, а свобода духу є основною якістю її природи.

Американська інтерпретація міфу про обраність органічно пов'язана з боротьбою за незалежність США. Америка для перших колоністів виступала місцем утілення їх призначення, за біблійними аналогіями «Новим Сіоном» (Новим Єрусалимом). Війна за незалежність лише скріпила цю віру. На ґрунті віри в американську унікальність виросла впевненість у божественному призначенні американського народу як носія універсальних цінностей свободи і демократії, що має поширювати дані цінності серед інших народів. Американський сенатор А. Беверідж у кінці XIX ст. стверджував, що Господь «позначив американський народ як обрану націю, яка має відродити світ» [2, с. 150].

В українській традиції серед міфотворців даного міфу варто відзначити М. Костомарова, Т. Шевченка, П. Куліша, Д. Донцова, В. Липинського, Ю. Липу тощо. Зокрема, М. Костомаров у «Книгах буття українського народу» вбачав місію України у реалізації духовного ідеалу слов'янського світу, що полягав у досягненні свободи та рівності: «І встане Україна зі своєї могили, і знову озоветься до всіх братів своїх слов'ян, і почують крик її, і встане Слов'янщина, і не зостанеться ні царя, ні царевича, ні царівни, ні князя, ні графа, ні герцога, ні сіятельства, ні превосходительства, ні пана, ні боярина, ні кріпака, ні холопа – ні в Московщині, ні в Польщі, ні в Україні, ні в Чехії, ні у хорутан, ні у сербів, ні у болгар» [3, с. 258].

Міф про «священну територію» – це уявлення про певну територію (батьківщину), яка нерозривно ототожнюється з народом (народ та його земля), виступає його символом, пов'язується з важливими та епохальними етапами його історії (зародження народу, розквіт його держави, епохальні перемоги та поразки тощо). Священною цю землю робить наголос на сакральному зв'язку з історією народу. У свідомості нації подібна сакральність знаходить вияв в «успадкованій батьківщині, освяченій святими, героями й мудрецями, а також могилами та надгробками предків» [8, с. 131].

Священна територія – це саме та єдина батьківщина (земля батьків), істинне місце буття народу, його серце. Батьківщина виступає не лише місцем проживання чи навіть народження, а й священним палладіумом, дарованим народу вищими божественними силами. Прикладами

подібної території є Земля Обітована (Ерец-Ісраель) для євреїв, Фатерлянд (земля батьків) для німців, Америка як «Новий Сіон» для американських колоністів, японські острови для японців, Південна Африка для бурів тощо.

Священним палладіумом може виступати не лише вся територія країни, а й її окрема частина, що завдяки певним особливостям (символ нації, конкретне місце важливої події в її історії, священна столиця, місце духовної сили тощо) виокремлюється в межах священної батьківщини: «У межах батьківщини певні місцевості теж можуть мати певну особливу ауру святості» [9, с. 70]. Прикладами таких священних місць є: гора Арарат для вірмен; гора Олімп для греків; Гора Сіон та місто Єрусалим для євреїв; місто Київ та ріка Дніпро для українців; Косово для сербів (битва на Косовому полі 1389 р.); Фірвальдштетське озеро для швейцарців (колиска зародження країни); Ельзас та Лотарингія для французів (анексовані Німеччиною після франко-прусської війни); північні території (острови Ітурупу, Кунашир, Шикотан і Хабома, які ще й досі перебувають під окупацією Росії) для японців; Карелія для фінів (відторгнута СРСР унаслідок радянсько-фінської війни) тощо. Останні три приклади вказують, що територія стає священною в уявленні певного народу, коли у нації ці території відбирають. Відповідно, її повернення перетворюється на мету нації, принаймні одне з її завдань. Даний міф може активно використовуватися для пропаганди агресивної війни. Подібна інтерпретація активно використовувалася росією під час окупації Криму та Севастополя.

Міф національного відродження в епоху формування націй виступає своєрідним обґрунтуванням боротьби за власну національну державу. Даний міф «ґрунтується на бінарній опозиції між ідеальним станом вільної та могутньої нації та її сучасним становищем, сприйнятим як рабство і занепад. Перед нами синтеза трьох міфологем: а) нації як організму, здатного хворіти, «хвилево завмирати» й гинути»; б) відродження, або воскресіння; в) «золотої доби» [1, с. 206].

Міфологема «золотої доби» («золотого віку») описує найвищу точку розвитку нації, що, як правило, була в минулому. Картини «золотої доби» «розповідають про часи, коли спільнота була велика і славетна в політичному та військовому аспектах або заможна й квітуча, або мала найбільший творчий інтелектуальний, мистецький, релігійний і духовний потенціал» [7, с. 71]. Відповідно, основне завдання нації – повернутися до «золотого віку», відродити себе з попелу та знову досягнути величі.

Існує точка зору, згідно з якою цей міф поширений лише серед, виражаючись гегелівською термінологією, «неісторичних», бездержавних народів. У таких народів міф національного відродження виступає центральною ідейною основою боротьби за власну державність та незалежність. Натомість народи «історичні», державні не потребують подібного міфу. Однак світовий досвід доводить хибність подібної точки зору. У будь-якого народу подібний міф актуалізується в часи криз та національних лихоліть. Наприклад, подібний міф став надзвичайно популярним у Німеччині після поразки в Першій світовій війні, чим надзвичайно вдало скористалися нацисти. Яскравим прикладом використання нацистами міфу національного відродження став пропагандистський фільм «Тріумф волі» (нім. Triumph des Willens) 1935 р.

Міф про національного героя виступає важливим складником національної міфології абсолютної більшості націй. Загалом архетип героя був надзвичайно поширений ще в архаїчній міфології, фактично це універсальний міфологічний образ. Міф про національного героя має декілька інтерпретацій (міфологем), що можуть виступати самостійними міфами. Першою з них є міф про «батька нації», що виступає реінкарнацією найдревніших міфів про спільних пращурів, батьків та матерів роду. У цьому разі йдеться про героя як пращура (прабатька), героїчного предка нації, її засновника. Це може бути як міфічна особа (Авраам – прабатько євреїв, імператор Дзіму – пращур японців, Гайк (Айк, Хайк, Гаос) – прабатько вірмен), так

і цілком історично підтверджена особа (Карл Великий – предок французів та німців, Чингісхан – монголів, Осман – турків).

Бувають випадки, коли одна особа виступає «батьком» декількох народів. У випадку з Карлом Великим його постать є предметом суперечки німців та французів, що відображає суперечку за першість в європейській історії.

В іншій інтерпретації міфу герой виступає не прабатьком народу, а людини, що своїми діями та власним прикладом «будить» націю, запускає процес її відродження. Надзвичайно вдалим терміном, що описує подібну роль, є слово «будитель» (чеське buditele, словаце buditelia дослівно перекладається «той, хто пробуджує») – термін, яким називали активістів національного відродження у східнослов'янських народів. Будитель – це герой-пророк, своєрідний новітній «батько нації», що спонукає її до відродження та повернення національної величі. Прикладами таких міфологізованих постатей є Й. Добровський та Ф. Палацький у чехів, Л. В. Штур у словаків. Й. Г. Фіхте у німців, Т. Шевченко в українців тощо.

Найбільш поширеною інтерпретацією є власне міф про героя-спасителя нації – героїчної постаті, що в найтемніший час національного буття («перед світанком ніч найчорніша») врятувала націю. Прикладами подібної міфотворчості є постаті Жанни д'Арк, Дж. Вашингтона, Т. Масарика, Ю. Пілсудського, К. Маненгейма, Б. Муссоліні, А. Гітлера, Ф. Франко, Ататюрка тощо. Наприклад, у нацистській Німеччині активно пропагувався сакральний погляд на Гітлера як на «Німецького Христа», який посланий Провидінням, щоб урятувати Німеччину. Нацистське вітання «Heil Hitler» не лише означало «Слава Гітлеру» чи «Хай живе Гітлер», а й мало на увазі формулу «Спасіння через Гітлера» (одне зі значень німецького слова «heil» – це «спасіння»).

Надзвичайно розповсюдженим національним міфом є міф про націю-жертву – уявлення про певну націю, яка як мінімум протягом тривалого періоду свого існування зазнавала вторгнень, утисків, переслідувань тощо. У світовій історії дана нація виступає у ролі невинної жертви, що піддається нарузі сильнішими та аморальними сусідами. Приклади даного міфу: євреї як віками гнаний народ (вершиною їх гоніть виступає Голокост); жахи російської окупації України (вершина – Голодомор); трагедії польського народу, де Польща порівнюється з розіп'ятим Христом (формула «Польща, Христос народів» («Polska Chrystusem narodow»)); уявлення про Росію як фортецю, з усіх боків обложену ворогами, які тільки і думають як поневолити та розчленувати велику країну; Німеччина як жертва культурної та політичної експансії Франції (друга половина XVIII – початок XIX ст.) та жертва Версальського мирного договору (перша половина XX ст.); «Століття національного приниження» – період 1839–1949 рр. в історії Китаю, який асоціюється з іноземними інтервенціями, відторгненням територій, нав'язуванням нерівноправних договорів та економічним визиском колись великої Піднебесної імперії.

Міф про націю-жертву, як правило, органічно пов'язаний із міфом про націю-героя, адже лише у цьому разі його вплив на процеси націотворення має позитивне значення. Подібне поєднання виглядає так: нація-жертва, незважаючи на всі зусилля темних сил, не лише змогла вижити, а й скинула пута іноземного панування, воскресла задля героїчних учинків. Приклади подібного поєднання: відродження євреїв та побудова держави Ізраїль після століть гонінь та жахів Голокосту; здобуття незалежності Україною після століть нищення, відродження української нації, її мови та культури; Польща – не лише розіп'ята, а й воскресла, як Христос (в іншій інтерпретації – як міфічний птах фенікс, що воскресає з попелу); воскресіння Німеччини після Першої світової війни (нацистська інтерпретація) та відновлення Німеччини після Другої світової війни (демократична інтерпретація); велика Росія, що витримала удари злобних недругів, які її оточують; Японія, яка відродилася після ядерного бомбардування та поразки у Другій

світовій війні; комуністичний Китай, що розірвав пута імперіалістичних хижаків та знову став могутньою державою, тощо.

Висновки. Сучасний світ являє собою різноманіття націй та етнічних спільнот, а етнічна і національна ідентичність є однією із центральних характеристик сучасної людини. Відповідно, вплив етнічного чинника на всі сфери суспільного життя, у тому числі й політичну, сьогодні є одним із визначальних. У сучасному світі національні міфи все більше відіграють роль одного з основних засобів ідеологічної боротьби.

Водночас навряд чи варто розглядати національні міфи лише як засіб маніпулювання масами. У сучасному світі саме національні міфи обґрунтовують, легітимізують існуючий лад національних держав, інтегрують сучасні суспільства на основі національної ідентичності. У важкі часи міфи не лише дають прості відповіді на складні питання, а й виконують терапевтичну функцію, спонукають суспільство до нових звершень. Таким чином, у процесах націотворення національні міфі відграють одну з провідних ролей.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту використовувалися виключно для мовного редагування, перевірки граматики, перекладу або інших допоміжних завдань, без використання згенерованих ними об'єктів як результатів академічної діяльності.

Література

1. Зайцев О. Ю. Український інтеґральний націоналізм (1920-ті – 1930-ті роки). *Нариси інтелектуальної історії*. Київ : Критика, 2013. 488 с.

2. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму. Київ : Либідь, 1999. 352 с.

3. Кирило-Мефодіївське товариство : у 3-х т. Київ : Наукова думка, 1990. Т. 1. 544 с.

4. Мацціні Дж. Звернення до італійців. *Націоналізм. Антологія* / упоряд О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2000. С. 63–77.

5. Міф національний. *Енциклопедія сучасної України*. URL: https://esu.com.ua/article-68967 (дата звернення: 01.09.2026).

6. Сміт Д. Ентоні. Національна ідентичність. Київ : Основи, 1994. 223 с.

7. Сміт Ентоні Д. Культурні основи націй. Ієрархія, заповіт і республіка. Київ : Темпора, 2009. 312 с.

8. Сміт Ентоні Д. Націоналізм: теорія, ідеологія, історія. Київ : К.І.С., 2004. 170 с.

9. Судин Д. Національні міфи в сучасній Україні. *Україна Модерна. Міжнародний інтелектуальний часопис*. URL: http://uamoderna.com/md/sudyn-national-myths (дата звернення: 08.09.2026).

10. Фіхте Йоган Г. Що таке народ у вищому розумінні цього слова і що таке любов до Батьківщини. *Націоналізм. Антологія* / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2000. С. 46–55.

References

1. Zaitsev, O. Iu. (2013). Ukrainskyi integralnyi natsionalizm (1920-ti – 1930-ti roky). Narysy intelektualnoi istorii. [Ukrainian integral nationalism (1920s–1930s). Essays in intellectual history]. Kyiv: Krytyka, 488 p. [in Ukrainian].

2. Kasianov, H. V. (1999). Teorii natsii ta natsionalizmu. [Theories of nation and nationalism]. Kyiv.: Lybid, 352 p. [in Ukrainian].

3. Kyrylo – Mefodiivske tovarystvo: U 3 t. (1990). [Kyrylo-Methodian Society: In 3 volumes]. Kyiv: Naukova dumka, T. 1. 544 p. [in Ukrainian].

4. Matstsini Dzh. (2000). Zvernennia do italiitsiv. [Appeal to the Italians]. Natsionalizm. Antolohiia / uporiad O. Protsenko, V. Lisovyi. Kyiv: Smoloskyp, 63–77. [in Ukrainian].

5. Mif natsionalnyi. (2019). [National myth]. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. Retrieved from: https://esu.com.ua/article-68967 [in Ukrainian].

6. Smit, D. Entoni. (1994). Natsionalna identychnist. [National Identity] Kyiv: Osnovy, 223 p. [in Ukrainian].

7. Smit Entoni, D. (2009). Kulturni osnovy natsii. Iierarkhiia, zapovit i respublika. [The Cultural Foundations of Nations: Hierarchy, Covenant, and Republic]. Kyiv: Tempora, 312 p. [in Ukrainian].

8. Smit Entoni, D. (2004). Natsionalizm: Teoriia, ideolohiia, istoriia. [Nationalism: Theory, Ideology, History]. Kyiv: K.I.S., 170 p. [in Ukrainian].

9. Sudyn, D. (2014). Natsionalni mify v suchasnii Ukraini. [National myths in modern Ukraine]. Ukraina Moderna. Mizhnarodnyi intelektualnyi chasopys. URL: http://uamoderna.com/md/sudyn-national-myths [in Ukrainian].

10. Fikhte Yohan, H. (2000). Shcho take narod u vyshchomu rozuminni tsoho slova i shcho take liubov do Batkivshchyny. [What is the people in the higher sense of this word and what is love for the Motherland]. *Natsionalizm. Antolohiia* / uporiad O. Protsenko, V. Lisovyi. Kyiv: Smoloskyp, 46–55. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 27.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 13.11.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)